

વીર સંવત ૨૪૯૨, ચૈત્ર સુદ ૧૩, રવિવાર
ત્રા. ૦૩-૦૪-૧૯૬૬ (મહાવીર જયંતી)
ગાથા-૨૦ થી ૨૧ પ્રવચન નં. ૧૮

આજે મહાવીર ભગવાનનો જન્મદિવસ છે. ચૈત્ર સુદ ૧૩. એમને મોક્ષ પધાર્યા ૨૪૯૨ વર્ષ થયા છે. એમના પહેલા ૭૨ વર્ષ પહેલા જન્મ હતો. ઇ આત્મા એક હતા. શરીરમાં રહેલા આત્માઓ... આ શરીર છે એ જડ ને અચેતન છે.

મુમુક્ષુ :- ક્યારે?

ઉત્તર :- અત્યારે, ક્યારે શું? આ માટી છે, આ તો જડ રજકણો છે. રૂપી, પરમાણુ, રંગ, ગંધ, રસ, સ્પર્શવાળા, અજીવ, મૂર્ત તત્ત્વો આ જડ છે. ભગવાન અંદર આત્મા... અહીંયા આત્માને જ ભગવાન કહેવાય છે. એની જ આ ગાથા આજે બરાબર આવે છે. આત્મા જ્ઞાનાનંદ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે. 'કિરતચંદભાઈ'! આ બધી વાતું બીજી જાતની છે તમારા કરતા.

આ ભગવાન દેહમાં રહેલો આત્મા એ સત્ છે. સત્... સત્. સત્ એટલે કે કોઈ કાળે નવો બનેલો છે એમ નથી, અકૃત્રિમ છે. અને સત્ હોય તે કોઈ દિ' વર્તમાન નાશ ન થાય અને ભવિષ્યમાં પણ નાશ ન થાય. સત્ એ અનઉત્પન્ન અને સત્ તે અવિનાશી તત્ત્વ હોય, નાશ વિનાનું. એવો આ આત્મા દેહના રજકણોના પરમાણુથી પાર પોતાનું સ્વરૂપ શુદ્ધ આનંદકંદને લઈને અનાદિનું એ તત્ત્વ છે.

એ મહાવીર પરમાત્માનો આત્મા પણ આવો જ અનાદિનો રખડતો આત્મા હતો. પણ એમણે પોતાના આત્માનો પૂર્વ ભવમાં-આ ભવ પહેલા-પૂર્વ ભવમાં આત્માનું ભાન કરેલું. નથી કહેવાતું કે, 'સંત બિજ પલટે નહિ, ભલે જુગ જાય અનંત.' સાંભળ્યું છે કે નહિ? 'ઊંચ-નીચ ઘર અવતરે તો ઇ સંતનો સંત.' પૂર્વે આ દેહમાં રહેલો આત્મા વર્તમાન વીર પરમાત્માના અવતાર થવા પહેલા એમણે આત્માએ પૂર્વ ભવમાં દેહના રજકણે રજકણથી અને અંદર પુણ્ય ને પાપના વિકલ્પો વિકાર લાગણી છે એનાથી જુદો એ ચૈતન્ય છે એમ સ્વસંવેદનથી પૂર્વ ભવમાં એ આત્માનો સાક્ષાત્કાર-અનુભવ કરેલો. સમજાય છે કાંઈ?

આ દેહમાં રહેલો ચૈતન્ય જ્ઞાનજ્યોતિ, જ્ઞાનસૂર્ય છે. ચૈતન્યનો સૂર્ય છે, ઇ ચૈતન્યસૂર્ય છે અને એમાં અનંત આનંદ છે. હમણાં કહેશે, એ અંતર સ્વભાવમાં આનંદ અનંત પડ્યો છે. એનું ભાન વીર આત્માએ પૂર્વે કરેલું. બાકી રહેલું જે પૂર્ણાનંદની પ્રાપ્તિ નહિ થયેલી એથી એમને અવતાર એક છેલ્લો થયો આ. એ અવતારની અંદર ત્રણ જ્ઞાન આદિ તો

લઈને (આવેલા). મતિજ્ઞાનની દશાઓ થાય છે, મતિ, શ્રુત, અવધિ, મન:પર્યય અને કેવલ્ય. એ જ્ઞાનની દશાઓ થાય છે. એ બધું અત્યારે સ્પષ્ટીકરણ ન થાય, થોડી થોડી વાત થાય. ઈ જ્ઞાન સ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા ચૈતન્યની શક્તિની દશાના અંશો પાંચ પ્રકાર છે. એમાં ત્રણ પ્રકાર તો લઈને પોતે આવેલા. પછી જ્યારે દીક્ષિત થયા, નગ્ન મુનિ થયા, તદ્દન વનવાસી શરીરમાં કપડાનો એક ટુકડો પણ નહિ. એકલા આત્મધ્યાનમાં મસ્તિ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ શાશ્વત અંદર જ્યોત પૂર્ણ સ્વભાવ ને આનંદનો કંદ એનું અંતર સાધન કરતાં કરતાં ઈ જે શક્તિ સ્વભાવે પૂર્ણ છે એની વર્તમાન દશામાં વ્યક્તતા પૂર્ણ દશામાં થઈ ગઈ.

જેમ પીપરના દાણામાં ચોસઠ પોરી તીખાશ અને લીલો રંગ અંદરમાં પૂર્ણ અંદર શક્તિરૂપે પડ્યો છે. આ પીપર પીપર. પીપરના કહેવાય છે ને? આ શું કહેવાય છે? લીંડીપીપર. આ તો આવડો નાનો દાખલો આપીએ છીએ. લીંડી પીપર આવડી, બહારમાં કાળી, અંદરમાં લીલી. બહારમાં તીખાશની અલ્પતા, અંદરમાં તીખાશની ચોસઠ પોરીની પૂર્ણતા. ઘસે ત્યારે ચોસઠ પોરી થાય છે કે નહિ? ઈ ક્યાંથી આવી? પથરામાં ઘસવાથી આવી? પથરાના ઘસવાથી આવે તો કોલસા ને કાકરા ઘસી નાખવા જોઈએ. પ્રાપ્તની પ્રાપ્તિ છે. એ પીપરના દાણામાં ચોસઠ પોરી તીખાશનો રસ અંદર શક્તિરૂપે, સત્ત્વરૂપે, ભાવરૂપે, સ્વભાવરૂપે હતો. આ તો લોજીકથી વાત ચાલે છે. કાંઈ સમજાય છે કે નહિ આમાં? ... વાત નથી કાંઈ. પણ કોઈ દિ' એના પત્તા લીધા નથી કે આ શું છે? સમજાણું કાંઈ?

એ પીપરના દાણા દાણામાં આટલો નાનો હોવા છતાં એને ઘૂંટ્યે ચોસઠ પોરી તીખાશનો રસ, રસ વ્યક્ત પ્રગટ થાય છે. એ પ્રગટ થયો એ ક્યાંથી થયો? પથરાથી થયો? એની વર્તમાન દશા તો કાળી છે અને અલ્પ તીખાશ, ઘણી અલ્પ તીખાશ (છે). હવે ઈ ચોસઠ પોરી પ્રગટ વ્યક્તતા શક્તિમાં હતી એ પ્રગટરૂપે થઈ છે. સમજાય છે કાંઈ? ઈ અંદરમાં શક્તિરૂપે હતો લીલો રંગ અને તીખાશની પૂર્ણતા ચોસઠ પોરી. અત્યારે સો પૈસાનો રૂપિયો કહેવાણો પણ અત્યાર સુધી તો આપણે ચોસઠ પૈસાનો હતો ને? ચોસઠ પૈસાનો રૂપિયો એટલે સોળ આનાનો રૂપિયો. એટલે સોળ આના કહો, પૂર્ણ કહો, રૂપિયો કહો, આખું કહો બધા શબ્દ એક છે. એમ એ પીપરના દાણાની અંદર સોળ આના એટલે ચોસઠ પોરી તીખાશ પૂરેપૂરી ભરી હતી. ત્યારે તે શક્તિમાં હતી તે વ્યક્તિમાં પ્રગટતામાં આવે છે. અંદરમાં ન હોય તો બહારમાં આવે નહિ. પ્રાપ્તની પ્રાપ્તિ હોય. કૂવામાં હોય તો અવેડામાં આવે. સમજાય છે કાંઈ?

અહીં તો સમજાય છે એની આખી વસ્તુની વાત છે. અનંતકાળથી એણે આત્મજ્ઞાન જ કર્યું નથી, આત્મા શું ચીજ છે એના માહાત્મ્ય વિના ચોરાશી લાખમાં અનંતકાળથી રખડી રહ્યો છે. આમ 'નરસીંહ મહેતા' નથી કહેતા? સાંભળ્યું છે કે નહિ? 'જ્યાં લગી આત્મા તત્ત્વ ચિહ્નયો નહિ, ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી.' હા, તમે બોલ્યા. 'જ્યાં લગી આત્મા

તત્ત્વ ચિહ્નયો નહિ, ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી, શું કર્યું તીર્થને તપ કરવા થકી, શું કર્યું સેવા ને જાપ કરવા થકી' બધા મીંડા છે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? ઇ બંધાય એમાં. પુણ્ય થાય જરીક. પણ આત્માનું કલ્યાણ અને જન્મ-મરણના અંતના આરા (આવે એવું) આત્માના ભાન વિના કોઈ દિ' ત્રણકાળમાં થાય નહિ. તે આત્મા, ચોસઠ પોરી તીખાશનો જે સ્વભાવ પડ્યો છે જેમ પીપરમાં, એમ ભગવાનઆત્મામાં આ દેહમાં (પૂર્ણ સ્વભાવ ભર્યો છે). પણ એની એને કિંમત નથી. એ દુનિયાની ચીજની કિંમત કરવાં જાય છે. સમજાણું કાંઈ? '...ભાઈ'! ન્યાં કેમ બેઠા? અહીં આવો અહીં. દુનિયા પોતાના ચૈતન્યની કિંમત ન કરતાં દુનિયા બીજા પદાર્થની કિંમત કરવા મથે છે. લ્યો!

અહીં મૂળ તત્ત્વ જે પરમાત્મા વીર જે મહાવીર થયા એ થયા ક્યાંથી? એ પૂર્વે આત્મજ્ઞાનનું ભાન કરેલું. આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ છે, શક્તિનું આખું સત્ત્વ છે. પછી વર્તમાનમાં છેલ્લો અવતાર થયો એ આ ચૈત્ર સુદી તેરશે. રાજકુમાર તરીકે દેહ દેહ (થયો). આત્મા તો તદ્દન જુદો હતો. એ પછી મુનિ થઈ દિગંબર થયા હતાં નગ્ન મુનિ, વનવાસમાં રહેતા હતાં એ આત્માને જેમ એ ચોસઠ પોરી ઘૂંટી ઘૂંટીને ચોસઠ પોરી શક્તિની પ્રગટતા થાય છે એમ આત્મામાં પૂર્ણ આનંદ ને જ્ઞાન પડેલું છે. એને એકાગ્રતાના ઘૂંટણથી શક્તિમાંથી પર્યાયમાં અવસ્થામાં વ્યક્ત કર્યું એનું નામ આત્મામાં કેવળજ્ઞાન દશા કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? આ તો સમજાય એવું છે, હોં! આમાં કાંઈ બહુ એવું નથી. પણ કોઈ દિ' એણે આત્મા શું ચીજ છે ને આત્મામાં શું મહાત્મ્ય છે, એનો એણે અનંત કાળમાં વિચાર કરવાને અવસર જ મળ્યો નથી. આ હોળી આખો દિ' આ કર્યું ને આ મુક્યું ને આ કર્યું ને આ મુક્યું. દુનિયાના જંજટમાં ચૈતન્ય ભગવાન સચ્ચિદાનંદ રત્ન પડ્યું છે એની એને ખબર નથી.

ઇ મહાવીર પરમાત્માએ છેલ્લા અવતારમાં આજના જન્મદિવસનો દિવસ છે એનો ઉજવણીનો હેતુ ઇ કે જેણે આત્માની પ્રાપ્તિ પૂર્ણ એ ભવમાં કરી. એના જન્મકલ્યાણક ને જન્મદિવસ કલ્યાણ તરીકે, મંગળીક તરીકે કહેવામાં આવે છે. ઘણા ગલુડીયા ને કુતરા અળસીયા જન્મે ને મરે, એમ જગતના પ્રાણી અનંતવાર અનંત અવતારમાં જન્મયા ને મર્યા પણ જે જન્મમાં આ આત્માની શક્તિની પૂર્ણતાની દશા પ્રગટ કરી આ એ અવતારને સફળ ને ધન્ય કહેવામાં આવે છે. કહો, સમજાણું આમાં? તેથી આ વીર જયંતીનો જન્મદિવસ આજ કહેવામાં આવે છે. એ વીર પ્રભુને ત્રણકાળ, ત્રણલોકનું જ્ઞાન અંદરમાં થયું.

જેમ ચોસઠ પોરી શક્તિ પ્રગટ થઈ ગઈ એમ આત્મા અંદર ચૈતન્ય જળહળ જ્યોતિ, જ્ઞ સ્વરૂપ, જ્ઞાન સ્વભાવ (બિરાજે છે). શરીર, વાણી, મન, પૃથક આ તો માટી-ધૂળ (છે). અંદર કર્મના રજકણ જેને પ્રારબ્ધ કહીએ એ પણ અજીવ રજકણો ધૂળ છે, જુદી જુદી ચીજ છે. અંદર શુભ ને અશુભના ભાવ થાય છે. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, સેવાનો વિકલ્પ ઉઠે છે એ પણ એક પુણ્યરૂપી શુભ વિકાર છે. હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય, ભોગ, વાસના,

કામ, ક્રોધની લાગણી ઉઠે છે એ પાપરૂપી વાસનાનો વિકાર છે. એ વિકારની પાછળ, જેમ લીંડીપીપરની કાળીની પાછળ પૂરી તીખાશ ને લીલો રંગ પડ્યો છે, એમ વિકારની પાછળ ભગવાનઆત્મામાં પૂર્ણ આનંદ ને જ્ઞાનનો સ્વભાવ પૂર્ણ પડેલો છે. એને જેણે એક સમયમાં જે ભવમાં વ્યક્ત નામ પ્રગટ કર્યું આ એવા પરમાત્મા વીરની આ જયંતી કહેવામાં આવે છે. એનો આ શ્લોક પણ આજ એવો આવ્યો છે, ભાઈ! સ્વસંવેદન. કુદરતે આવ્યો છે, હોં! આપણે વાંચતા વાંચતા. આ પુસ્તકનું નામ 'ઈષ્ટોપદેશ' છે. ઈષ્ટ ઉપદેશ-આત્માનો હિતકારી ઉપદેશ. 'કેશુભાઈ'! આમ આવો આમ, 'કેશુભાઈ'! આ તો ૩૧ વર્ષ થયા ને અહીંયાં? આ ૩૨મું આજ બેસે છે. આ ૩૨મું વર્ષ બેસે છે. શું કહે છે સમજાણું આમાં? એ બધું સફળતા આત્માનું ભાન અને ઓળખાણ કરે તો સફળ છે. બાકી બધા થોથા થોથા છે. 'મલૂપચંદભાઈ'! આ પાંચ પચાસ લાખ મળે તો પણ થોથા છે. આ પૂર્વનું પુણ્ય બળી જાય ત્યારે પૈસા મળે છે. એ પૈસા મળે એ સોજા છે. એમાં કાંઈ આત્માને લાભ નથી.

અહીંયાં તો આત્મા સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ આત્મા છે એવા સ્વરૂપની જેને પ્રાપ્તિ પૂર્ણ થઈ એનો આજ વીર જન્મ જયંતી દિવસ કહેવામાં આવે છે. હવે આ શ્લોક પણ એ જરીક આવ્યો છે, જુઓ! પેલો શ્લોક તો થોડો બોલી જઈએ.

દોહા - इत चिंतामणि है महत, उत खल टूक असार।

ध्यान उभय यदि देत बुध, किसको मानत सार।।२०।।

એ જરીક શ્લોક પૂર્વે ગયો છે એનો સાર છે. આ ચિંતામણિ એક રત્ન થાય છે. એક વિશ્વાસનો વિષય છે. એક ચિંતામણિ પથરો થાય છે. એ પુણ્યવંત હોય એને હાથમાં આવે. એ પુણ્યવંતને, હોં! અને એ ચિંતવે એ પ્રમાણે થાય. તો કહે છે કે, ચિંતામણિ રત્ન જેના હાથમાં આવ્યું એ ચિંતવે શું? એ ખોળનો જુના ખોળનો ટુકડો મળે તો ઠીક, એમ ચિંતવે? શું કીધું? કે, ચિંતામણિ રત્ન જેને હાથ આવ્યું એ તે કોઈ કોડો ને અબજોના બંગલા ને મહેલની ઇચ્છા કરતો હશે? કે, સડેલા ખોળના ટુકડાની ઇચ્છા કરતો હશે? આ તો દષ્ટાંત છે, હોં!

એમ આ ભગવાનઆત્મા અંતર આનંદકંદ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે. કહે છે કે, એની એકાગ્રતાની અંદર ધ્યાન કરતાં જે ચિંતામણિ રત્ન-આત્મા પ્રાપ્ત થયું તે અંતરની એકાગ્રતાના આનંદથી (પ્રાપ્ત થયું). ભગવાનઆત્મા જેમ આ વિકાર પરિણામ કરે છે તો ઇ દુઃખ છે. શુભ-અશુભ જે વિકલ્પ કરે છે ને? ઇ વિકાર છે, ઇ દુઃખ છે, એ આનંદ નથી. આત્માનો આનંદ એ પુણ્ય-પાપના વિકલ્પની પાછળ સચ્ચિદાનંદ-એ સત્, જ્ઞાન અને ચિદ્ એટલે જ્ઞાન, આનંદ એટલે અતીન્દ્રિય આનંદનો આત્મામાં રસ પડ્યો છે. એ અતીન્દ્રિય આનંદના રસનો સ્વાદ જ્યાં આવે એવા ધર્મીને કહે છે કે ચિંતામણિ હાથ આવ્યું. એવા આત્માને અંતરમાં સચ્ચિદાનંદ સત્... સત્... સત્... સત્... શાશ્વત જ્ઞાન અને આનંદ, એવો ચિંતામણિ રત્ન

જેની દૃષ્ટિમાં આત્મા પડ્યો. પેલો પથરો નહિ હવે, પેલા પથરાનો દાખલો હતો, એ પથરો ચિંતામણિ મળ્યો હોય તો ઇચ્છે ખોળના ટુકડાને એમ ન હોય. ઇ તો કહે, કરોડ રૂપિયા થાજો, ધૂળ થાજો. એ તો ધૂળવાળા ધૂળ જ માંગે ને, બીજું શું માંગે?

અહીં આત્મામાં એક સેકન્ડના અસંખ્ય ભાગમાં પૂર્ણાનંદ પ્રભુ! એવું ચિંતામણિ રત્ન જેને દૃષ્ટિમાં, પ્રતીતમાં, અનુભવમાં, વેદનમાં આવ્યું એવો જીવ આત્માના શાંતિ આગળ એ સ્વર્ગના સુખ અને શેઠાઈના સુખને ખોળના ટુકડા સડેલા ટુકડા જેવા, એની ભાવના એને હોય નહિ. સમજાણું કાંઈ? 'નટુભાઈ'! એટલું જરીક 'ધ્યાન ઉભય યદિ દેત બુધ,...' આત્માનો આનંદ...

વસ્તુ સ્વરૂપ પ્રભુ! વસ્તુ પદાર્થ છે ને? અરૂપી પણ વસ્તુ છે ને? અરૂપી પણ પદાર્થ છે ને? અરૂપી સમજાય છે? આત્મામાં રંગ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ નથી એટલે અરૂપી છે. આ માટી રંગ, ગંધ, સ્પર્શ છે. પ્રભુ! આત્મામાં રંગ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ નથી. કારણ કે, એ તો જડને હોય, આત્માને એ ન હોય, પણ છે એ રંગ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ વિનાની એ ચીજ છે, વસ્તુ છે, પદાર્થ છે, મહાન ચૈતન્યજ્યોત છે. જેનામાં અનંત અનંત બેહદ જ્ઞાન અને આનંદ પડ્યા છે એવો આત્મા જેને કહે છે કે સમ્યક્ અંતરમાં અનંતકાળે ભાન ન થયું ને ભાન થાય, એ જીવ તે આત્માની શાંતિ માંગે કે એ જીવ તે સ્વર્ગના સુખ માંગે? શું માંગે? શાંતિ માંગે. અંતરની શાંતિ. ધૂળના ટુકડા ને આ પૈસા ને બાયડી, છોકરા ને આવી ધૂળ તો અનંતવાર મળી છે. કરોડો રૂપિયા ને અબજોપતિ અનંતવાર થયો છે પણ અત્યારે ભીખાને ભીખારીને એમ લાગે જાણે પાંચ લાખ મળે તો જાણે આહાહા..! ધૂળ પણ થયું નથી, સાંભળને! સમજાણું કાંઈ?

ભાઈ! તું આત્મા પ્રભુ તું અનાદિનો છો. અનાદિનો છો તો આત્માના ભાન વિના તેં ભવ અનંતા કર્યા છે. અનાદિનો છે કે નહિ? કે, આદિ છે એની? ત્યારે ક્યાં રહ્યો અત્યાર સુધી? આદિ નથી. છે, છે ને છે તો રહ્યો ક્યાં? મુક્તિ થઈ છે એની? મુક્તિ થાય (પછી અવતાર હોય નહિ). ઘી થાય એના માખણ ફરીને થાય? માખણના ઘી થાય. એમ આત્માના આનંદની પ્રાપ્તિની મુક્તિ થઈ હોય તો ફરીને અવતાર હોય નહિ. તો આ અનંતકાળથી રખડે છે તો અવતાર છે એને અનાદિકાળના. ઢોરના, માણસના, રાંકના, રાજાના, સ્વર્ગના, નારકના. નીચે નારકી છે, ડોં! હંબગ નથી. અત્યારે કાંઈ બધું સિદ્ધ ન કરાય. નીચે નારકી જીવ છે. બહુ પાપ કરે ને, માંસ, દારૂ ખાય એના ભોગવવાને માટે નીચે એના સ્થાન-સાત પાતળ છે. એક એક નરકની અંદર અસંખ્યાતા નારકીઓ અત્યારે છે. ઇ અનાદિના છે, નવા નથી કાંઈ. મરીને અહીં આવે ને જાય એમ ને એમ થયા કરે છે. એવા અવતારમાં એણે અનંત અવતારમાં અનેક ભવ કર્યા, એમાં શું નથી મળ્યું એને? સ્વર્ગ મળ્યા, પૈસા મળ્યા, રાંકા મળ્યા, રાજા થયો, બધું મળ્યું છે, એક આત્માનું અંતર જ્ઞાન સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ એને એણે પ્રાપ્ત કર્યું નથી. સમજાણું કાંઈ?

એ કહે છે કે, જેને આત્માનું ભાન થાય એને તો ચિંતામણિ રત્ન મળ્યું. એ તો આનંદની જ ભાવના અંદર કરે. એકાગ્ર થઈ શાંતિ શાંતિનો સાગર આત્મા છે. વાત ઈ છે કે એની કિંમત નથી. એક દાખલો આપ્યો હતો પેલા મોતીનો દાખલો ભાઈ! આપ્યો હતો ને એક ફેરી? એક મોતી નથી થાતું? મોતી થાય છે. આ ઊંચું મોતી. અત્યારે મોતી તો (સાધારણ છે). શાસ્ત્રમાં તો એવા આવે છે, આ લીંબુ પાકે છે ને? લીંબુ, લીંબુની અંદર એક માણેક પાકે છે. વીસ વીસ હજાર રૂપિયાનું, હોં! એક માણેક. લીંબુમાં, હોં! લીંબુમાં. ઈ તમે ન સાંભળ્યું હોય શાસ્ત્રમાં છે અને અત્યારે પ્રત્યક્ષ થઈ ગયેલા છે. લીંબુ હોય છે ને? એમાં કોઈ પુણ્યવંત પ્રાણી હોય તો ઈ લીંબુમાં પેલો ઠળીયો પાકે ને એને ઠેકાણે માણેક પાકે. વીસ વીસ હજારનું, ભાઈ 'વીરજીભાઈ' કહેતા હતા. ક્યાં ગયા? એય...! આ રહ્યા, એના બાપ છે. 'કાંતિભાઈ'! 'વીરજીભાઈ' કહેતા હતાં. 'વીરજીભાઈ'! હમણાં ૯૫ વર્ષે ગુજરી ગયા.

મુમુક્ષુ :- દાખલો આપતા હતા.

ઉત્તર :- હા હા. પોતે મને કહ્યું હતું ને. હું 'કલકત્તા' ગયો હતો ત્યારે એક માણેક હતું વીસ હજારનું. લીંબુમાંથી ઠળીયાને ઠેકાણે માણેક પાકેલું. એ વીસ હજારનું કહેતા હતા. 'વીરજીભાઈ'! આમના પિતાશ્રી ૯૫ વર્ષે હમણાં ગુજરી ગયા. આ ફાગળ સુદ ૩ મારે તો બીજું કહેવું છે અંદર, કે એ લીંબુના ઠળીયામાં માણેક પાકે. બહુ કિંમતનું, ઘણી કિંમતની ચીજ. સમજાય છે? પણ છતાં એની કિંમત આત્માને માટે શું? સમજાણું કાંઈ? એવા લીંબુના ઠળીયામાં પાકે માણેક જેના પુણ્ય હોય તેને મળે. એમ જેને પુણ્ય હોય એને આ પૈસા આદિ મળે પણ એમાં આત્મા કાંઈ મળે નહિ. સમજાણું કાંઈ? એ આત્મામાં અહીં કિંમત જોઈએ. મોતીની કિંમતનો દાખલો આપીએ છીએ આ હીરાનું કીધું ને?

એક શેઠિયો હતો. મોતી બહુ ઊંચા થાય છે, ભાઈ! એક એક મોતી અત્યારે ત્યાં એક 'શ્રવણબેલગોલા' છે.. શું કીધું? મૂડબિદ્રી. મૂડબિદ્રીમાં ૩૭ પ્રતિમાઓ છે. કરોડ કરોડ રૂપિયાની એક એક. કરોડ કરોડની! પચાસ લાખની તો એક આટલી એક મૂર્તિ છે. અમે જોઈ આવ્યા છીએ. અને મોટા ઝવેરી અમારી સાથે હતા. પુછ્યું હતું કે આની કિંમત (શું)? કે, કોઈ લે નહિ, દે નહિ, ચોરે નહિ. ચોરીને ક્યાં નાંખે? કોઈ એને લે નહિ. મોટી મોટી કિંમતની ચીજો. પહેલાના અબજોપતિ હતાં. એમાં એક એક મોતીઓની મૂર્તિ છે. મોતીની મૂર્તિ, હોં! એક એક.

એ મોતી બહુ ઊંચું હતું એક શેઠ પાસે. ઉઘરાણી કરવા ગયો, ઉઘરાણી. ગામડામાં પહેલું ઉઘરાણી હતું ને, ભાઈ! 'દરબાર'! ઉઘરાણી કરવા ગયા તો પછી કણબીના ઘરે ગયા. ત્યાં ખાટલો પાથરી દીધો. આવો... આવો... શેઠ! ત્યારે તો પાણી-બાણી નહોતા પીતા ને. હવે તો બધું સરખું થઈ ગયું છે ને. પહેલા નહોતા પીતા. કણબીને ઘરે નાખ્યો ખાટલો

અને (કહ્યું), પટેલ! પાણી લઈ આવો. બ્રાહ્મણને ત્યાંથી પાણી લેવા ગયા ત્યાં એક લીંબુ પડ્યું હતું ઊંચું મોતીયા. કીધું ને? ઊંચું. પડેલું. પાણી (આવતા) વાર લાગી ત્યાં ખોલીને આમ જોવા મંડ્યા. ત્યાં પટેલ પાણી લઈને આવ્યા. (એને કહ્યું), પટેલ! આમાં પાણી બહુ છે. મોતીમાં પાણી આમ ઝબક મારે ને! ઝબક. આ પેલા લુગડા નથી થાતા? શું કહેવાય પેલા? દરિયા મોજા, આમ આમ દેખાય. મોજા કાંઈ ન હોય, દેખાવ એવો હોય. આ મોજા ઊઠે ને. એમ મોતીમાં આમ ચમકના મોજા ઊઠે, ઘણા મોજા ઊઠે. એ ઊઠે એટલે જરીક પટેલને કીધું કે આમાં પાણી (બહુ છે). શેઠ! પાણી શું કરવા મંગાવ્યું હતું? આમાં પાણી હોય તો મંગાવ્યું શું કરવાં? વાણિયો પણ જરીક ઠગ હતો ને તો કહે, પટેલ! આમાં તો દરિયો ભર્યો છે. ચમક મારે ને! ચમક... ચમક... ચમક... મોટી કિંમતનું. આમાં તો દરિયો ભર્યો છે. અરે...! શેઠ ડિંગ મારો છો ને ટાઢા પોરના. ન્યાં દરિયો ભર્યો હતો તો પછી લાવો મારી પછેડી છે ને? છેડો અડાડીને (જોઉં) ભીનું થાય તો માનું. 'કેશુભાઈ'! અરે...! પટેલ એ પાણીની કિંમતું એ પછેડીએ ન થાય. એ મોતીના પાણીની કિંમતું તો નજરે થાય. આ ક્યાં ડિંગ માર્યા તેં?

મોતીમાં જે પાણી છે એના તેજ છે એની કાંતિ ને એની ઝલક (છે). એ તો જેની નજરુંમાં તેની કિંમત હોય ઇ નિર્જર કરે. કાંઈ લુગડાની પછેડીએ (એની કિંમત ન થાય). પાણી કહું છું તો ન્યાં પાણી ભર્યું છે? એના તેજ, એની કાંતિ, એનો ચળકાટ, એના સામર્થ્ય એટલું સતત ઝળકે છે કે, દરિયો ઉછળતો હોય ઇ પાણી. ઇ તો નજરે પરખાય, એ પછેડીએ પરખાય નહિ.

એમ ભગવાનઆત્મા આ ચૈતન્યમૂર્તિ દેહમાં રહેલો આત્મા, એની કિંમતું નજરે પરખાય. બહારની ક્રિયાકાંડ ને શરીરમાં ધૂળથી કરીને મરી ગયો કાંઈ પરખ્યો નહિ. લાવ હું થોડી ક્રિયા કરું મને ભગવાન દેખાય કે નહિ? શું દેખાય ન્યાં? સમજાણું કાંઈ? કાંઈક દયા, દાન, વ્રત, પરિણામ કરીએ એ તો પુણ્યરાગ છે. એની કિંમતે આત્મા જણાય એવો નથી.

આત્મા અહીં કહે છે, જુઓ! સ્વસંવેદન. પહેલો શ્લોક પડ્યો છે. 'નટ્ટભાઈ'! છે? સ્વસંવેદન. એકવીસમો શ્લોક ને પહેલો શબ્દ આ છે. એ ભગવાનઆત્મા... વીર પ્રભુ થયા એમણે આત્માને વેદી, આનંદ કરીને પૂર્ણ પ્રાપ્તિ કરી, એવો જ ઉપદેશ જગતને કહ્યો વાણી દ્વારા, ઓમ ધ્વનિ દ્વારા. એને ઇચ્છા હોતી નથી, ઓમ અવાજ ધ્વનિ છૂટે. જગતના પ્રાણી પોતાના હિતને માટે સમજી લે. એમાં આ ઉપદેશ આવ્યો કે, હે આત્મા!

अब वह शिष्य जिसे समझाये जानेसे श्रद्धान उत्पन्न हो रहा है, पूछता है कि जिसे आपने ध्यान करने योग्य रूपसे बतलाया है वह कैसा है? उस आत्माका क्या स्वरूप है? आचार्य कहते हैं -

स्वसंवेदनसुव्यक्तस्तनुमात्रो निरत्ययः ।

अत्यन्तसौख्यवानात्मा, लोकालोकविलोकनः ॥२१॥

अर्थ :- आत्मा लोक और अलोकको देखने जाननेवाला, अत्यन्त अनन्त सुख स्वभाववाला, शरीरप्रमाण, नित्य, स्वसंवेदनसे तथा कहे हुए गुणोंसे योगिजनों द्वारा अच्छी तरह अनुभवमें आया हुआ है।

विशदार्थ :- जीवादिक द्रव्योंसे धिरे हुए आकाशको लोक और उससे अन्य सिर्फ आकाशको अलोक कहते हैं। उन दोनोंको विशेषरूपसे उनके समस्त विशेषोंमें रहते हुए जो जानने देखनेवाले है, वह आत्मा है। ऐसा कहनेसे 'ज्ञानशून्यचैतन्यमात्रमात्मा' ज्ञानसे शून्य सिर्फ चैतन्यमात्र ही आत्मा है, ऐसा सांख्यदर्शन तथा 'बुद्ध्यादिगुणोज्झितः पुमान् बुद्धि सुख दुःखादि गुणोंसे रहित पुरुष है, ऐसा योगदर्शन खंडित हुआ समझना चाहिये। और बौद्धोंका 'नैरात्म्यवाद' भी खंडित हो गया। फिर बतलाया गया है कि 'वह आत्मा सौख्यवान् अनन्त सुखस्वभाववाला है'। ऐसा कहनेसे सांख्य और योगदर्शन खंडित हो गया। फिर कहा गया कि वह 'तनुमात्रः' 'अपने द्वारा ग्रहण किये गये शरीर-परिमाणवाला है'। ऐसा कहनेसे जो लोग कहते हैं कि 'आत्मा व्यापक है' अथवा 'आत्मा वटकणिका मात्र है' उनका खंडन हो गया। फिर वह आत्मा 'निरत्ययः' 'द्रव्यरूपसे नित्य है' ऐसा कहनेसे, जो चार्वाक यह कहता था कि 'गर्भसे लगाकर मरणपर्यन्त ही जीव रहता है,' उसका खण्डन हो गया।

यहाँपर किसीकी यह शंका है कि प्रमाणसिद्ध वस्तुका ही गुण-गान करना उचित है। परन्तु आत्मामें प्रमाणसिद्धता ही नहीं है - वह किसी प्रमाणसे सिद्ध नहीं है। तब ऊपर कहे हुए विशेषणोंसे किसका और कैसा गुणवाद? ऐसी शंका होनेपर आचार्य कहते हैं कि वह आत्मा 'स्वसंवेदन-सुव्यक्त है,' स्वसंवेदन नामक प्रमाणके द्वारा अच्छी तरह प्रगट है। 'वेद्यत्वं वेदकत्वं च।'

'जो योगीको खुदका वेद्यत्व व खुदके द्वारा वेदकत्व होता है, बस, वही स्वसंवेदन कहलाता है। अर्थात् उसीको आत्माका अनुभव व दर्शन कहते हैं। अर्थात् जहाँ आत्मा ही ज्ञेय और आत्मा ही ज्ञायक होता है, चैतन्यकी उस परिणतिको स्वसंवेदन प्रमाण कहते हैं। उसीको आत्मानुभव व आत्मदर्शन भी कहते हैं। इस प्रकारके स्वरूपवाले स्वसंवेदन-प्रत्यक्ष (जो कि सब प्रमाणोंमें मुख्य या अग्रणी प्रमाण है) से तथा कहे हुए गुणोंसे सम्पूर्णतया प्रकट वह आत्मा योगिजनोंको एकदेश विशदरूप से अनुभवमें आता है।' ॥२१॥

दोहा - निज अनुभवसे प्रगट है, नित्य शरीर-प्रमाण।

लोकालोक निहारता, आत्म अति सुखवान् ॥२१॥

સ્વસંવેદનસુવ્યક્તસ્તનુમાત્રો નિરત્યયઃ ।

અત્યન્તસૌખ્યવાનાત્મા, લોકાલોકવિલોકનઃ ॥૨૧॥

આ શ્લોક છે એકવીસમો, ‘ઈષ્ટોપદેશ’.

અર્થ :- ‘આત્મા લોક ઔર અલોકકો દેખને જાનનેવાલા,...’ એમ કહ્યું પહેલું. ભગવાનઆત્મા...! આ જગત ચૌદ બ્રહ્માંડ, એ સિવાય ખાલી ભાગ છે. ખાલી ભાગ સમજાય છે? આ ભરેલું જે છે ને? આ બધું દેખાય છે એ અસંખ્ય જોજનના માપમાં છે. પછી ખાલી... ખાલી... ખાલી... છે કે નહિ? કે ક્યાંય એનો (અંત છે)? વિચાર પણ કર્યો નહિ કોઈ દિ’. આ બધું ભરેલું છે ને આમ ને આમ પછી ક્યાં સુધી આવું હશે? પછી ખાલી છે. અસંખ્ય જોજન, અસંખ્ય જોજન પછી ખાલી છે. પછી ખાલીનો ક્યાં અંત? ખાલી... ખાલી... ખાલી... ખાલી... ખાલી... જેને શાસ્ત્રકાર અલોક કહે છે. અંત નહિ ક્યાંય. પણ ત્યાં અંત આવે તો પછી શું? ‘શ્રીચંદ્રજી’! કોણ જાણે ક્યાં નવરાશ છે?

આ વસ્તુ છે કે નહિ? આ ચૌદ બ્રહ્માંડ જુઓ! છે કે નહિ આ? જડ ચૈતન્યનો સંગ્રહાત્મક. આ ચીજ કાંઈ અનંત જોજનમાં નથી, અસંખ્ય જોજનમાં છે. અસંખ્ય જોજન એટલે એક જોજન બે હજાર ગાવનો. અસંખ્ય જોજન લાંબુ, પહોળું. પણ પછી શું? અનંત... અનંત... જોજન, અનંત ગાવ... અનંત ગાવ... અનંત ગાવ... ચાલ્યા જાવ પણ પછી શું? એ પછી ખાલી ભાગ છે. ખાલી જેને અલોક કહે છે, જેમાં આ જડ ચૈતન્ય કોઈ નથી. આકાશ છે. એ અનંત દસે દિશામાં અપાર... અપાર... અપાર...

અહીં કહે છે કે, એ અપાર આકાશને અને આ લોકના ભાગને પણ આ આત્મા જાણવાની તાકાતવાળો છે. આહાહા...! કોણે હજી અલોક કોને કહેવો એ વિચાર્યું ન હોય. ‘મહેન્દ્રભાઈ’! નવરાશ ન મળે. આ ઈન્દ્રિઓના વિષય ને ભોગ ને ખાવા-પીવા આડે આ ચૈતન્ય કોણ એને (ઓળખવા) નવરાશ ન મળે. મરી જાય ત્યારે નવરો થાય. હવે કાંઈ ધાર્યાનું કામ થાતું નથી.

કહે છે, અહોહો...! કેવો છે આત્મા? સ્વસંવેદનમ્. પોતે પોતાથી વેદાય એટલે જણાય એવો છે. જ્ઞાનથી જ્ઞાન જણાય એવું છે. એ જ્ઞાન રાગથી જણાય એવું નથી, પુણ્ય-પાપના વિકલ્પથી જણાય એવું નથી, શરીરની આ જડની ક્રિયાથી જણાય એવું નથી. જ્ઞાનથી જ્ઞાન જણાય એવું વેદન. આત્મા શાંત અનાકુળ સ્વરૂપ, અરૂપી ચૈતન્ય ધામ, વસ્તુ અરૂપી, સ્વરૂપ અરૂપી સ્વરૂપ, મહાન અરૂપી, પદાર્થ અનંત શાંતરસનો કંદ, એને અંતરમાં રાગ ને વિકલ્પની દશાના લક્ષને છોડી ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનપ્રકાશની મૂર્તિ છે, એમ ચૈતન્યના, ચૈતન્યના અંશના વેદન દ્વારા તે ‘આ આત્મા’ તેમ જણાવા લાયક છે. એવું એણે અનંતકાળમાં કોઈ દિ’ કર્યું નથી. સમજાય છે કાંઈ? અમારે તો અહીં આત્માની વાત છે. અહીં કાંઈ બીજી ધૂળની ને ફૂડની નથી. આ બધા પૈસાવાળા તો અહીં ઘણા આવે છે. એ ઉપર તો ધોકા પડે છે.

કેટલાક તો એમ કહે છે, મહારાજ પાસે પૈસા છે, (ત્યાં) જાય એ બધા પૈસાવાળા થાય છે. 'કેશુભાઈ'! વાતું કરે લોક. અહીં ક્યાં અમારી પાસે પૈસા (છે)? અમારી પાસે આત્મા છે આ. કહો, સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો કહે છે, ભગવાન! એ આત્મા... અહીં તો ભગવાનઆત્માને કહે છે, હોં! તું ભગવાન છો, ભાઈ! તારી મહિમાનો પાર નથી, ભાઈ! વચન દ્વારા ન કહી શકે એવી તારી તાકાત છે. એ આત્મા સ્વસંવેદન પોતાથી, વેદનથી જાણી શકાય એવો સુવ્યક્ત છે. 'પંડિતજી'! એ વ્યક્ત શબ્દ એને લાગુ પડ્યો છે ને? 'સ્વસંવેદનસુવ્યક્ત...' ભાઈ! સુવ્યક્ત છે એમ કહે છે. જરીક શાંતિથી (સાંભળો). ભગવાનઆત્મા આમ અંતર ચૈતન્યનો કંદ અરૂપી આનંદઘન વસ્તુ છે. સચ્ચિદાનંદ છે ને? સત્, ચિદ અને આનંદ. ચિદ એટલે જ્ઞાન અને આનંદ. જ્ઞાન અને આનંદનો ભંડાર પૂર્ણાનંદ વસ્તુ. એ પોતે સ્વસંવેદનથી સુવ્યક્ત છે. કોઈ કહે કે એ કેમ જણાય? એનું કોઈ પ્રમાણ? કે, હા.

ઇ કહે છે, કે ઇ પ્રમાણ એનું એ ભાઈ! જે ચીજમાં જ્ઞાન અને આનંદ છે એને તેના જ્ઞાન ને આનંદ દ્વારા તે પ્રગટ જણાય એવો છે. બહારની ક્રિયાકાંડ, શરીર, વાણી, મનની, દયા, દાન, વ્રતના પરિણામથી પણ એ જણાય ને અનુભવ થાય એવો નથી. તેથી પહેલું કહ્યું, 'જ્યાં લગી આત્મા તત્ત્વ ચિદ્વ્યો નહિ' બહારના પુણ્ય-પાપ કર એ બધું બહારમાં રખડ. પુણ્યથી તો આ સ્વર્ગ ને ધૂળ મળે, પાપથી નરક ને ઢોર મળે. બાકી આત્માના ભવના અંતનો ઉપાય એ આત્માના ભાન વિના કોઈ દશા એની કળા છે નહિ.

એ અહીં કહે 'સ્વસંવેદનવ્યક્ત...' શું કીધું? સુવ્યક્ત 'સ્વસંવેદનસે તથા કહે હુએ ગુણોસે યોગિજનો દ્વારા અચ્છી તરહ અનુભવમે આયા હુઆ હૈ.' ભાઈ! આત્મા છે ને? એક જગતની જે જેવી ચીજ, પણ ખાવાના ભાનવાળો હોય એને ખ્યાલમાં હોય કે, આ ઘીનો સ્વાદ, ગાયના ઘીનો (સ્વાદ), એમાં માગશર મહિનાના સવારની તાવડીનું તાજુ ઘી, સવારની તાવડીનું તાજુ, ખ્યાલમાં હોય એને કે આ મીઠાશ છે. પણ કહી શકવાને કોઈ દાખલો નથી. 'શ્રીચંદજી'! કહો, દાખલો આપો. બધા છોકરાઓને દાખલો હોય તો આપો. ઘીનો સ્વાદ કેવો હોય? બતાવો. જન્મથી મળ્યું છે ને, બાપા! એને આ શું કહેવાય? જન્મે છે ત્યારે આપે છે ને? ગળથુથી, ગળથુથી. 'હિન્દુસ્તાન'માં શું કહે છે? જન્મઘૂંટી કહે છે. 'હિન્દુસ્તાન'માં એને જન્મઘૂંટી કહે. જન્મે ત્યારે આપે ને. છ મહિનાનું કાંઈ અંદર હોય ને નીકળી જાય. તે જે ઘી જન્મથી મળેલું, ગળથુથીથી મળેલા એને સાંઈઠ સાંઈઠ વર્ષ સુધી અનુભવ્યા પણ કહેવાની તાકાત કોઈ પદાર્થને મેળવીને એનામાં છે નહિ કે, ભાઈ આના જેવો. ઇ ઘી કેવું? મીઠુ. મીઠુ બહુ. સાકર જેવું? ના ઇ નહિ, સાકર જેવું નહિ. ત્યારે કેળા જેવું? ના ઇ નહિ, ત્યારે ઘીતેલા જેવું? ઘીતેલા થાય છે ને? તળાવમાં થાય છે. ઇ ઘીતેલા જેવું? સ્વાદ એવો નહિ. પણ કહે ને ત્યારે કેવો? કે, ઇ કહેવાય એવું કાંઈ લાગતું નથી. છતાં એ જાણવામાં નથી એમ છે?

કહી શકતો નથી પણ જાણવામાં નથી એમ છે? જાણવામાં હોવા છતાં કહેવામાં કોઈ પદાર્થને મિઠવીને મેળવીને કહેવું એવી તાકાત નથી. જ્યારે જગતના આવા સાધારણ ઘી જેવા પદાર્થ કે જે સ્થૂળ, માટી, ધૂળ છે, ઘી તો ધૂળ છે કે શું છે? ધૂળ છે, માટી છે ઇ તો. ઘી ખાયને વિષ્ટા થાય. ઇ કલાકે વિષ્ટા થઈ જાય. વિષ્ટા થઈને નીકળીને રાખ થઈ જાય, રાખના ઘઉં થાય, ઘઉંના લોટ થાય, ... એમ જગત ચાલ્યા જ કરે. તો જે માટી જેવા ઘીના સ્વાદનો ખ્યાલ મહાવિદ્વાન વિચક્ષણ મોટો પંડિત હોય, બેરીસ્ટર હોય એય...! આ વકીલ છે મોટા, લ્યો! કહો! આપી શકો? વકીલના કાયદા કેવા કાઢો છો ત્યાં? એ... 'કનુભાઈ'! આ 'કનુભાઈ' જજ છે, લ્યો! આ અપાય નહિ. એનો અર્થ બાપા! એવો છે પ્રભુ!

તારી ચીજ જ કોઈ એવી છે કે, અંતરમાં આનંદનું વેદન કરવા જા તો તે જણાય એવી ચીજ છે. બાકી બહારના કોઈ ઉપાયે એ ચીજ જણાય ને જાણીને તું કોઈને કહી શકે, કે આવી ચીજ છે. એવી એ ઉપમાલાયક ચીજ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ?

એથી અહીં શબ્દ કલ્પો-સ્વસંવેદન સુવ્યક્ત. ભગવાન! તારું સ્વરૂપ પ્રભુ એવું છે પ્રમાણસિદ્ધ છે, હોં! તું ગપ મારીશ નહિ કે ના ના એમ જણાય નહિ, ઇ કાંઈ ખબર પડે નહિ ને ઇ કોઈને જાણ્યું નહિ, એમ રહેવા દેજે, એમ કહે છે. ધર્મી જીવોએ અંતર આત્માને રાગની ક્રિયાના પરિણામથી દેહ ને જડથી જુદો એણે જાણ્યો છે-આ આત્મા. યોગી એટલે સ્વરૂપમાં જોડાણ કરનાર. યોગી એટલે બાવો થઈ જાય ને જોગી થાય એવું કાંઈ નહિ. યોગી એટલે આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં એકાગ્ર થાય તેને યોગી કહેવામાં આવે છે. યોગી એટલે જોડવું. જોડાણ જોડાણ થવું. 'નટુભાઈ'! આહાહા...!

ભાઈ! આ દેહમાં, માટીના પિંડમાં પ્રભુ! અરૂપી ચૈતન્યઘન વિલાસ કરતો આત્મા છે. એનું તને સુવ્યક્તપણું ક્યારે થાય? અંદરમાં જ્ઞાન સ્વરૂપ હું છું. આ જ્ઞાનનો કણ જે આ ચૈતન્યઘન અહીં છે એ જ્ઞાન છું, એમ જ્યાં અંતરમાં પકડ તો તે રાગ, વિકલ્પ, મન, વાણી, દેહથી અતીત પાર એવા ચૈતન્યને અંતર વેદન દ્વારા જાણી શકાય, પ્રગટ જાણી શકાય, પ્રગટ ખ્યાલમાં આવે એવો એ પ્રમાણશીલ ભગવાનઆત્મા છે. સમજાણું કાંઈ? એ... 'પોપટભાઈ'! આહાહા...! બહારની વાત કેટલી પ્રત્યક્ષ કરે છે. આમ છે ને એમાં સુખ છે. પ્રત્યક્ષ દેખવું છે ને ધૂળમાં. આમ પચાસ લાખની મૂડી ધૂળની આ ને એમાં આ મજા, મોટર ચલાવે એમાં સુખ. લાખ લાખની મોટરું આવે છે કે નહિ? ધૂળ છે. શું છે એમાં? તારો રાગ વેદાય છે ત્યાં. એ કોઈ ચીજ ભોગવાતી નથી. એ તો જડ છે, માટી છે. માટી ભોગવાય અહીં? એને દેખીને રાગ કરે છે-આ ઠીક, એવા રાગને વેદે છે. પરને એ આત્મા અનુભવે એ ત્રણકાળમાં બને નહિ. એ જડ છે, એ તો માટી છે. પૈસા-બૈસા, ધૂળ-માટી આત્મા ખાઈ શકતો હશે? પૈસાને ભોગવી શકતો હશે? એ દેખીને રાગ કરે મૂઠ અને રાગમાં આનંદ માને એ મૂઠ છે. એ દશા અનાદિકાળની તારી છે, ભાઈ! એમાં તેં નવું શું કર્યું?

એ તો અનાદિકાળનો કરતો આવે છે.

હવે કહે છે કે, આ આત્મા સ્વસંવેદન કર. એ તારી અપૂર્વ દશા નવી છે. એ પણ કેવી છે? ‘સ્વસંવેદનસુવ્યક્ત...’ આહાહા...! ઇ પરમાત્મા મહાવીર આદિએ પૂર્ણ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કર્યું, એવું પૂર્ણ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કેમ થાય એવો ઉપદેશ આપ્યો તેને ‘ઈષ્ટોપદેશ’ કહેવામાં આવે છે. એણે કહ્યું કે, ભાઈ! સ્વસંવેદન. ઇ કોણ કહે? ઇ કોણ એને આપે? ઇ ગુરુથી પણ મળે એવું નથી. એ તો પોતાથી જાણીને વેદે તો જણાય એવું છે. આહા...! એટલી એને નવરાશ નથી, નવરાશ. કામ બહુ ને કામ ઘણા. ‘નટુભાઈ’! આહાહા...!

ભાઈ! પ્રભુ! અહીં તો ભાઈ! પ્રમાણસિદ્ધ, અંદર સિદ્ધ કરવું છે, હોં! એમાં લખ્યું છે ને? પ્રમાણ છે કે કાંઈ? કે, હા, પ્રમાણ છે, પ્રમાણ છે. (એના જેવું બીજું કોઈ) પ્રમાણ નથી. સાંભળને! તને ખબર નથી. ચૈતન્યજ્યોત ભગવાન સાક્ષાત સ્વરૂપ છે. દુનિયાના પદાર્થોને જાણતો રાગ કરીને વેદે એને તું એમ કહે છો કે આ વેદાય છે, પર વેદાય છે એ વાત જૂઠી છે. આ તો રાગ વિનાની ચીજ (છે). અંતર દષ્ટિ કર, અનંતકાળમાં કરી નથી. અનંતકાળમાં તેં આ કર્યું નથી અને આ કર્યા વિના તારા ભવના અંત કોઈ દિ’ આવે એવા નથી. સમજાણું કાંઈ?

ભાઈ! આ બધા સેવા-બેવા કરીને એમાંથી કોઈ હરખ-બરખ મળી જાય, એમાંથી મળી જાય એવું કાંઈ નથી. એમ અહીં ના પાડે છે, કહે છે. એય...! ‘...ભાઈ’! અહીંથી કંઈ મળી જશે. પેલા કહેતા હતાં એક ફેરી, દરબાર હતાં ને? તમારા ભાઈ હતા ને? ‘તખુભાઈ’ કે આમાંથી કાંઈ ધર્મધ્યાન છે ને દસમો ભાગ મળશે કે નહિ? યાદ છે? પેલા શેઠ આવ્યા હતાં ને? ‘સર હુકમીચંદ’. ત્યારે ભાઈ બોલ્યા હતા, ‘તખુભાઈ’ બોલ્યા હતા. પણ અમારી અહીં બધી જમીન છે ને. અહીં ધર્મ કરે એનો દસમો ભાગ મળે કે નહિ? કીધું, ભાઈ! ધર્મ તો બાપા! આત્માથી થાય, હોં! એ ‘તખુભાઈ’ બોલ્યા હતા. જ્યારે આપણે પ્રવચન મંડપનું કર્યું ને... ખાતમૂહુર્ત વખતે તે દિ’. મેં કીધું આ બોલ્યા ખરા. મેં ન્યાં ને ન્યાં કહ્યું, હોં!

ભાઈ! આ આત્માનું ભાન કાંઈ બહારની ચીજે થાય એવું નથી. બહારના પદાર્થો મારા છે એ માનવું જ અજ્ઞાન છે. તારું હોય એ તારાથી જુદું પડે નહિ અને જુદું પડે નહિ એ તારી ચીજ. તો તારી ચીજ તો જ્ઞાન ને આનંદ અંદર છે. પ્રકાશમયમૂર્તિ ને અતીન્દ્રિય આનંદ એ તારી ચીજ છે. કોઈ દિ’ અનંતકાળમાં તેં તારી રુચિ ને દષ્ટિ કરી નથી. એ ભગવાને પરમાત્મા પૂરી કરીને પૂર્ણ પદને પામ્યા આ એણે ઉપદેશમાં આ કહ્યું.

ભાઈ! પ્રભુ! તું આત્મા છો, મારી નાતનો છો, મારી જાતનો છો. જાતનો સમજાય છે? વાણિયા હોય, એક દશાશ્રીમાળી વાણીયા. એકને પાંચ હજારની મૂડી હોય ને એક ને ચાલીશ કરોડની, પણ વાણીયાની નાત તો એક કહેવાયને? દરબાર! તમારે ગરાસીયા હોય. અત્યારે સાધારણ હોય. ભલે પાંચસો રૂપિયા રળીને ખાતો હોય ને એક હોય પાંચ કરોડનો (આસામી), પણ કહેવાય તો ગરાસિયાને? નાત જમે ત્યારે એક પાટે જમે કે નહિ?

ન્યાં ભંગ્યાને બેસવા દેતા હશે?

એમ આત્માને પૂર્ણ દશા પ્રાપ્ત પરમાત્મા કહે છે કે, મારી અને તારી જાત એક જાત છે. અમે પ્રગટ કર્યું, તે પ્રગટ કર્યું નથી. એટલો ફેર છે, શક્તિ-વ્યક્તિનો ફેર છે. પણ તારામાં કાંઈ ઊણપ છે એમ તું જો અંતરમાં માન તો તને આત્માની ખબર નથી.

એ આત્મા પોતાના વેદનથી (જણાય છે). ઝીણી વાત છે, ડોં! કોઈ એમ માને હવે આપણે ડરમું બેસે છે આજ, પરિવર્તનને ૩૧ વર્ષ અહીં પૂરા થયા. આ ખૂણામાં અંદર... ઇ તે દિ' ચૈત્ર સુદ તેરસને મંગળવાર હતો, મંગળવારે મધ્યાહન એમ કહે છે ને? એ તે દિ' સવા વાગે, દરબાર! સવા વાગે થયું હતું. આહાહા...! ભગવાન! આ તો ડર બેસે છે. જુઓ! સોળ દુ બત્રીસ થાય છે ને? આહા...!

ભાઈ! સંતો મુનિઓ તને પ્રથમમાં પ્રથમ તારો આત્મા (જાણવાનું કહે છે). ભાઈ! બીજી ચીજને તું પ્રગટ છે, અમને પ્રત્યક્ષ જણાય છે એટલો તું દાવો કરે છો તો ભાઈ! તારી ચીજ પ્રગટ છે એમ તને જણાય નહિ, એવો દાવો તું કેમ કરતો નથી? 'નટુભાઈ'! સમજાણું આમાં? આ પ્રત્યક્ષ છે ને! શું ધૂળ પણ પ્રત્યક્ષ નથી. સાંભળને! એ તો બાયડી, છોકરા આ બધા ધૂળ બહારના છે. આ પ્રત્યક્ષ છે ને મોજ કરીએ છીએ ને. ધૂળથી મોજ છે? હોળી છે ન્યાં રાગની, ન્યાં ક્યાં મોજ હતો? આકુળતાના સ્વાદ લીધા કરે છે. વિકલ્પનો સ્વાદ રાગ (લે છે). એ વિકલ્પની પાછળ એવો દાવો કોઈ દિ' કર્યો કે, આ મારો આત્મા મને પ્રત્યક્ષ છે? 'પોપટભાઈ'! આહાહા...!

'સ્વસંવેદનસે તથા કહે હુએ ગુણોસે યોગિજનો...' ધર્માત્મા.. એ આત્મા જ પોતે ધર્માત્મા થઈ શકે છે અને આત્મા જ પોતે પૂર્ણ પદને જન્મ-મરણ રહિત કરી શકે છે. 'હરગોવિંદભાઈ'! પુસ્તક-બુસ્તક છે કે નહિ? એને પણ નવરાશ નથી હવે. આપો તો ખરા. હવે કો'ક દિ' એક શબ્દ તો જુએ. કંઈક કંઈક ફેરી એણે મૂંડાવ્યું છે. 'સ્વસંવેદનસુવ્યક્ત...' 'હરગોવિંદભાઈ'! છે? જુઓ! પહેલો શબ્દ છે. જુઓ! 'સ્વસંવેદનસુવ્યક્ત...' છે ભાઈ? શું કીધું? એમ ને એમ અનંતકાળથી કર્યા જ કરે છે ને કાંઈ સખ ક્યાં આવે છે? પહેલા અહીંથી નીકળ્યા ત્યારે અમે આવ્યા છીએ ને આમાં! ઇ ખબર છે તમને? ઇ અહીં પહેલા હતા, નીકળતા નહોતા ને ભાડુ નહોતા દેતા ને કુદરતે હું આવવાનો હતો ને ઇ આવ્યા. એ બધી ખબર છે અમને. તાકડે ઇ નીકળ્યા ને હું આવ્યો અહીંયા, ડોં! પણ એ દરબારોને તો ખબર હોય કે નહિ? પછી આ 'હીરાભાઈ' વિનંતી કરવા આવ્યા હું 'ધારૂકા'થી આવ્યો ત્યાં ... મહારાજ! મકાન ખાલી થયું છે તાકડે, ડોં! ... ખાલી કર્યું છે. અહીં તો અમને તો બધી ખબર છે, ૩૧ વર્ષ થયા. ભાઈ! એ તો એવું અનંતવાર થયા જ કરે છે, એ કાંઈ નવું નથી.

નવું તો આ તારા આત્માની અંદર બાપા! એકવાર તો પુરુષાર્થને જગાડ! અનંતવાર તે બીજી વાતું માથાકૂટ કરીને મરી ગયો, શુભાશુભ પરિણામ-ભાવ કરી પુણ્ય-પાપ બાંધ્યા

ને પુણ્ય-પાપ બાંધીને સ્વર્ગ-નરકમાં રખડ્યો. એમાં ક્યાંય આત્માની શાંતિ છે નહિ. અહીંયા તો સ્વસંવેદનથી અને પોતાના ગુણોથી-જ્ઞાન, દર્શન ને આનંદ આદિ ગુણો છે, શક્તિ છે અંદર (તેનાથી જણાય એવો છે). વસ્તુ છે કે નહિ?

હમણાં એક સુખડ હોય, આ સુખડ છે, જુઓને! આ સુખડનું લાકડું છે. સુંવાળપ છે, સુગંધ છે. આ 'મુંબઈ'માં થાય છે ને? ચીની લોકો નથી વેચતા? આ ઇ છે. મુકવા માટે. ખરાબ લાકડુ ન પડે (એટલે). જુઓ! સુંવાળુ છે, ભારે છે એ શક્તિઓ છે કે નહિ એમાં? એમ આત્મામાં આનંદ છે, જ્ઞાન છે, વીર્ય છે. વીર્ય એટલે આત્મબળ, હોં! આ વીર્ય એટલે શરીરની રેત નહિ. આત્મબળની તાકાત અંદર અનંત વીર્ય છે. એવી અનંતશક્તિ છે કે, એને એક ક્ષણ પણ ભગવાનઆત્માની સ્વરૂપની મહિમા કરી, પુણ્ય-પાપના ભાવ ને તેના ફળની મહિમા દષ્ટિમાંથી ઉડાવી દઈ અને ચૈતન્યના માહાત્મ્યના માહાત્મ્યમાં અંદર જરી જાય તો કહે છે કે, પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનથી વેદાય એવો સુવ્યક્ત પ્રગટ આત્મા છે. સમજાણું કાંઈ? કહો, 'પોપટભાઈ'! પણ આ તો માણસને તો રૂપિયા પ્રગટ દેખાય છે. ધૂળમાં પણ નથી. રૂપિયાની અંદર દાટી દે તો? કેટલું સુખ થાતું હશે અંદર? એના ઉપર રૂપિયા દાટે માથે પડ્યો હોય અંદર. બહુ સુખ હોય તો રૂપિયા સુખ આપે છે ને તને! ધૂળમાં પણ નથી, હવે સાંભળને!

આ ભગવાનઆત્મા સ્વસંવેદનથી પ્રગટ જણાય અને અત્યંત લોક અને અલોક એટલે જગતનું સ્વરૂપ અને ખાલી ભાગ બધાને આત્મા જાણવાની તાકાતવાળો છે. ઇ ખાલી છે એમ જાણ્યું કોણે? અમાપ... અમાપ... અમાપ... અમાપ... એ વિચાર આવે છે કે નહિ? સમજાણું કાંઈ આમાં? કોઈ દિ' વિચાર કર્યો છે લોજીકથી? એમ ને એમ ચાલ્યા જાય અનંત જોજન... અનંત જોજન..., અનંત ગાંવ... અનંત ગાંવ... અનંત ગાંવ..., અનંત ગુણા. અનંતને અનંત ગુણા વર્ગે કરીને (ગુણો). વર્ગ-વર્ગ સમજાય છે? અનંત આંકડો હોય એને એટલા અનંતે અનંતવાર ગુણવા. એમ અનંતું ચાલ્યું જાય તો પણ પછી શું? ક્યાંય પાળ હશે? વાડ હશે? ભાઈ! ઇ અલોક ખાલી ચીજ અમાપ (છે), ક્યાંય એનું માપ નથી. માપ જો હોય તો પછી શું? એવી ચીજને પણ આ ભગવાન જાણવાની તાકાતવાળો છે એમ કહે છે અહીં. સમજાણું કાંઈ?

આ જ્ઞાનમાં લે છે કોણ અંદર? જુઓ! ખ્યાલ લે છે. આ માપ. આ માપવાળી ચીજ જગત છે, એ અમાપ ચીજ છે. બન્નેનું જ્ઞાન આ ચૈતન્ય ભગવાન (કરે છે). શું કીધું પહેલું? જુઓ! 'લોક અલોક દેખવાવાળો, જાણવાવાળો...' જ્ઞાન બધું જાણે છે. કોઈનો ભોગનાર નથી, કોઈ પરચીજનો કરનાર નથી. પણ બધી ચીજોનો જાણનાર આત્મા છે. કોઈ ચીજ જાણ્યા વિના રહે એવો આત્મા નથી. એવું આત્માનું સ્વરૂપ છે એને આત્મા કહેવામાં આવે છે. બધાને જાણનાર એને આત્મા કહેવાય. કોઈને કરનાર કે રાગ કરનાર એ આત્માનું સ્વરૂપ

જ નથી. આહાહા...! બહુ ઝીણું પણ, ભાઈ! હવે અહીંયાં સાંભળવું પડશે કે નહિ? 'હરગોવિંદભાઈ'! બત્રીસ બત્રીસ વર્ષથી અહીં પછી ક્યાંક નવું શું છે? કેટલા વર્ષ થઈ ગયા? પચાસ પચાસ બાવન કેટલા થયા હશે? ચોપ્પન થયા, લ્યો! આહાહા...!

કેવું છે? કે, 'તનુમાત્ર...' પાછો છો કેટલામાં? આ શરીર પ્રમાણે. તારું તત્ત્વ શરીર પ્રમાણે છે. તારું તત્ત્વ કાંઈ આમ બહારમાં પહોળુ નથી. બીજાનું ત્યાં, ત્રીજાનું ત્યાં, સૌ શરીર પ્રમાણે છે. એટલામાં આવવા છતાં, અમાપ જ્ઞાનને લોકાલોકને જાણવાની તાકાતવાળો તું છો. લોક એટલે આ જગત અને અલોક એટલે ખાલી. અમાપ, અનંત... અનંત... અનંત... અનંત... બધાને જાણનારું આ ચૈતન્ય (છે).

અરીસો જેમ બધી ચીજને જેમ પ્રસિદ્ધ કરીને જાણે છે એમ આ ચૈતન્ય અરીસો છે. ચૈતન્ય અરીસામાં જગતનો ખાલી ભાગ જાણવાની તાકાત એટલી તાકાતવાળો એ છે. આહાહા...! શરીર, વાણી, જડ એની પર્યાયની ક્રિયા કરવાની તાકાતવાળું નથી, ભાઈ! આ જગતના કોઈ પર પદાર્થના કામ કરી દે એવી તાકાતવાળું નથી. કારણ કે, એ ચૈતન્યજ્યોત છે. પણ બધાને જાણવાની તાકાતવાળું છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આ આત્મા કેટલો કેવો છે અને કેમ છે એની આ વાત ચાલે છે. એ આત્માને આ રીતે જ્યાં સુધી અંદર વેદનમાં ન લે ત્યાં સુધી એના જન્મ-મરણના અંત આવે નહિ. રખડ્યા કરે ધૂળમાં ચાર ગતિમાં. નરક ને નિગોદ, સ્વર્ગ ને શેઠાઈ, બધી રખડવાની રીતો છે.

કહે છે, 'લોક અલોક જાણવાવાળો અત્યંત અનંત સુખ સ્વભાવવાળો,...' જુઓ! છે ને? છે કે નહિ અંદર? એ 'અત્યંતસૌખ્યવાન'. આહાહા...! ભાઈ! તારામાં તો અત્યંત... અત્યંત... અત્યંત... અંત ન આવે એવો આનંદ છે. ઈ કેમ બેસે? કોઈ દિ' પ્રમાણમાં લીધો નથી. બેહદ આનંદ છે. એક સાકરની પેલી થાય છે ને? શું કહેવાય તમારે ...? કેટલી મીઠાશ! કહે છે. હવે એ તો ધૂળ છે, છે તો રજકણો. રજકણની અવસ્થાની ઉગ્રતાની મીઠાશનો એ ધોળો પિંડ છે. પરમાણુનો રજકણનો સ્કંધ છે. સ્કંધ કહો કે પિંડ કહો. એ પિંડમાં આટલી મીઠાશ દેખાય છે તો આ તો આત્મા જ્ઞાનાનંદ આત્મા. કહે છે કે, અનંત સૌખ્યવાન છે. છે એમાં? અત્યંત સૌખ્ય. કેમ બેસે? એને વિશ્વાસ આવતો નથી.

બીજી ચીજની કિંમત કહે તો કે, હા ભાઈ! એ બહુ ઊંચી, હોં! જુઓને! અત્યારે આ રોકેટ ને શું કહે છે બધું? આ ધૂળ ધાણી ને આમથી આમ જાય ને આમથી આમ ઓહોહો...! થઈ જાય અંદર. પણ એનો જાણનાર કેવડો એનો ઓહો...! થાય છે તને કાંઈ? એ ભગવાનઆત્મા જાણનાર પણ અમાપ છે અને સૌખ્ય પણ અત્યંત છે.

બે શું કીધું? ભાઈ! 'હિંમતભાઈ'! લોક અલોકનો જાણનાર બધો એટલામાં તું આખો શરીર પ્રમાણે છો અહીં. જાણનાર બધાનો એટલામાં અને આનંદ એટલામાં આનંદ તારો અત્યંત આનંદ છે. આહાહા...! આ રજકણો જુદા, આ દેહ જુદો. દેહ તો જુદો પડે છે

દેખાય છે ને! રાખ થાય, રાખ થઈને પેલો ચાલ્યો જાય છે. મરે ત્યારે એમ કહે છે ને કે આત્મા મરી ગયો છે એમ કહે છે કોઈ? જીવ ગયો, ભાઈ! એમ કહે છે ને? શું ગયું? જીવ ગયો, થોથું પડ્યું રહ્યું. એ જીવ ગયો. ડોક્ટર બધા આમ ભેગા થાય. નાડ હાથ નથી આવતી, ભાઈ! પલ્સ.... શું કહે તમારી? આમ હાથ નથી આવતી, ગયા લાગે છે. ગયો શું ગયો? શરીર ગયું અંદરથી? શરીર તો આ ધૂળ રહી. આ બધો એનો આકાર પડ્યો છે આમ ને આમ. પેલો ચૈતન્યમૂર્તિ અરૂપી આનંદકંઠ ભગવાન! પોતાની ભૂલ કરેલી ભૂલ લઈને ચાલ્યો ગયો. ભૂલ કરીને ચાલ્યો ગયો છે, ડોં! ભૂલ કરે છે અનાદિથી. એ ભૂલને ભાંગવાનો આ ભગવાન! સુવ્યક્ત આનંદ છે. તારામાં આનંદ છે. એવો આનંદ દુનિયામાં ક્યાંય છે નહિ, ઇન્દ્રના ઇન્દ્રાસનમાં નથી એવો આનંદ તારામાં છે. એવો અત્યંત આનંદમય છે.

અનંત સુખ સ્વભાવ, દેખો! અત્યંત ને અનંત શબ્દ વાપર્યો છે. એ અત્યંતની વ્યાખ્યા કરી. અંત નથી ને એટલે અત્યંત અનંત. પણ જેનો સ્વભાવ આનંદ એને માપ શા? જેનો સ્વભાવ સ્વરૂપ, સ્વતઃ સ્વભાવ એવો ચૈતન્ય એની શાંતિનો રસ ને આનંદ એને હદ શી? હદનું કારણ શું? સ્વભાવ જેનો એને માપ શા? એવો માપ વિનાનો અંતરમાં અત્યંત આનંદ છે એની તે અનંતકાળમાં એક ક્ષણ પણ દષ્ટિ કરી નથી અને એ દષ્ટિ કર્યા વિના આત્માની પ્રતીતિ થાય નહિ. આત્માની પ્રતીતિ થયા વિના આત્મજ્ઞાન થાય નહિ. આત્મજ્ઞાન થયા વિના આત્માનો સ્વાદ આવે નહિ. સ્વાદ સ્વાદ. વળી, આ કેવો સ્વાદ હશે? આ દૂધપાકના ને બધાના સ્વાદ કહે છે. આ કહે છે કે નહિ? ઇ દૂધપાકનો સ્વાદ નથી, ડોં! દૂધપાક તો ધૂળ છે, ઇ તો માટી છે, એનો સ્વાદ આવે આત્માને? આત્મા તો અરૂપી છે, એ તો રૂપી છે. એને દેખીને આમ વિકલ્પ ઉઠાવે છે આ ઠીક છે, બસ! એ ઠીકનું વેદન છે અને પ્રતિકૂળ દેખે કે ઝેર (છે), આ ઠીક નહિ, બસ! ઇ દ્વેષનું વેદન (છે). દ્વેષ કરે, અણગમો એનું વેદન (છે). એ ચીજ(નું વેદન) નહિ. ચીજ તો જડ, માટી ને ધૂળ છે. એ વેદનમાં જે વિકાર પ્રત્યક્ષ તને જણાય છે એની એને ખબર નથી કે શું વેદાય છે કે શું થાય છે. એ કોઈ દિ' જોયું નથી. લાડવો ખાધો તો મેં લાડવો ખાધો, લાડવાનો સ્વાદ આવ્યો. ધૂળનો સ્વાદ આવે નહિ તને, સાંભળ તો ખરો. જોયું છે? એ તો અરૂપી છે. એને રૂપ ક્યાં છે? રૂપ અડે છે એને? સમજાણું કાંઈ?

ભગવાનઆત્મા તો રૂપ, ગંધ વિનાની ચીજ છે. એને આમ દેખતા, આમ દેખતા ઠીક-અઠીક બસ. ઠીક-અઠીકના વિકલ્પની રાગની, દ્વેષની લાગણીનું વેદન છે એને. એ સંસાર વેદન અનાદિકાળનું છે. એ વેદનમાંથી જ્ઞાનનું સ્વસંવેદન પ્રગટ કર. આત્માનું ભાન થયું ને એ જન્મ-મરણના અંત એને આવ્યાં. એવો એ આત્મા કહે છે જન્મ-મરણનો અંત લાવે અને સ્વસંવેદનથી પ્રગટ થાય એવો આત્મા છે, એમ કહે છે અહીં તો. ભાઈ! ઇ તું એવો છો. તને એમ થાય કે, અર..ર..ર..! હું આમ થઈ ગયો? પણ તું એવો છો અમે તને

કહીએ છીએ. સ્વસંવેદનજ્ઞાન. તારાથી તું જણાય, તારાથી તું વેદાય, તારાથી તને ઇ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી ખાત્રી થાય એવો તું છો. હવે ઇ એને બેસતું નથી કે ના ના એવું નહિ, એવું નહિ, એવું નહિ. કોઈ દિ' પણ સાંભળ્યું નથી, વિચાર કર્યો નથી. 'કીરતચંદભાઈ'! આહાહા..!

પગની ખબર નથી? જુઓને! પગ હવે જરી ચાલે છે, હવે હલવી દ્યો એને, લ્યો! જુવાન શરીર છે. તે દિ' પેલા ચાલતા હતા ને? તે દિ'. પંદર દિ' પહેલા નીકળ્યા હતા ને? એ આમ નીકળતા હતા. મેં કીધું, અરે..! આ તો 'કીરતચંદભાઈ' લાગે છે. મોટર આઠ દિ' એ ફરવા જાય છે ને? મેં કીધું, બેસી જાવ, બેસી જાવ આમાં. બેય માણસને હાથ નાંખીને ચાલતા હતા. પેલા રવિવારે નહિ? પંદર દિ' થયા, પંદર. પેલા રવિવારે. આ રવિવાર નહિ ને પેલા રવિવારે, પંદર દિ' થયા આજ. જુઓ! આ શરીરનું કરી દ્યો, લ્યો! હોશિયાર છો ને! છોકરાને બહુ દબાવો છો, લ્યો! એવું સાંભળ્યું છે, હોં! કે, રાડ નખાવે છોકરાને રાડ નખાવે. એવું સાંભળ્યું હોય, અમે તો વાત સાંભળી હોય. અમે કાંઈ ગામમાં બહુ ફરતાં તો નથી. વાત આવે ને, ભાઈ! કે રાડ નખાવે છોકરાને. બહાર નીકળવા ન દે. મેં કીધું, શરીર ઉપર કરી દ્યો, લ્યો! શરીરને હલવી દ્યો આમ સરખો ટાંગો કરીને. આ જડ છે, પ્રભુ! આ તો જડ છે, ભાઈ! એને કોણ કરે? ભગવાન! આ તો રજકણ છે, ભાઈ! આ તો અજીવતત્ત્વ છે. આત્મા એનો અધિકારી નથી અહીં ઇ સિદ્ધ કરે છે. નામમાત્ર કહે છે. મફતનો અધિકાર માને છે. અધિકાર ત્યાં નથી. તારો અધિકાર તો અંદર જ્ઞાનના વેદનને પ્રગટ કર એ તારો અધિકાર છે, એમ કહે છે અહીં. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

'નિત્ય છે...' ભગવાનઆત્મા શરીર પ્રમાણે નિત્ય છે, ત્રિકાળ છે. કે કોઈ દિ' નહોતો ને છે? આત્મા કોઈ દિ' ન હોય એમ બને? એ તો નિત્ય છે, અનાદિઅનંત છે. શસ્ત્રથી છેદાય નહિ, ભેદાય નહિ. આવે છે કે નહિ? એ છેદાય ક્યાં? એ તો અરૂપી છે. અખંડાનંદ વસ્તુ છે. શસ્ત્ર એને અડતું નથી, શું છેદાય? ધૂળ છેદાય. શરીરના ટુકડા-બુકડા થાય એમ કહેવાય માણસને. આત્મા અખંડ ચૈતન્યજ્યોત છે, ભાઈ! એની તેને પ્રતીત ને અનુભવ તે ક્ષણમાં કોઈ દિ' કર્યો નથી. ઇ અનુભવ થઈ શકે એવો એનો અધિકાર છે. પણ શરીર આદિ બીજાના કામ કરવું એ એનામાં અધિકાર છે નહિ. શરીર જ કામ કરતું નથી. પક્ષઘાત થઈ જાય, ઁ..એ.. એમ થઈ જાય છે. આ અમારે બેઠા, જુઓને 'જયચંદભાઈ'. લ્યો! આમ શરીર દેખો તો કેવું લાગે ને ટાંગો ચાલતો નથી, આમ આમ. કેમ 'જેચંદભાઈ'? પણ બાપા! ભગવાન! તને ખબર નથી, પ્રભુ! આ તો જડ ચીજ છે, આ અજીવ વસ્તુ છે. એ રજકણે રજકણ જગતનું રૂપી અજીવતત્ત્વ છે. એની દશાનું પલટવું એ તારા અધિકારની વાત નથી. પણ અજ્ઞાની માને. આ ડોક્ટર-બાક્ટર સુધારી દેતા હશે ને? 'હરગોવિંદભાઈ'! બાયડીને શું કરવાં મરવા દીધી? પેલા છોકરા નાના હતાં ને. સમજાણું કાંઈ? કોણ મારે

ને કોણ મરવા દે? ‘દરબાર’! છોકરા તો બિચારા નાના, છોડીઓ નાની છે કે નહિ? ડૉક્ટર હોશિયાર હોય ને કરી દે કે નહિ? બાયડીનું તો કર્યું નહિ તેં. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)